

Vaidotas Steponavičius

Mokytojas, 25m.

Misija Sibiras dienoraštis

Dar tik stovime prie traukinio perono, tačiau jau jaučiame didžiulę atsakomybę ir įsipareigojimus, kuriuos didina žmonių dėmesys. Dangus niaukiasi ir netrunka pradėti lyti. Man kitoks oras ir nebūtų tikęs. Į daug ką mėgstu žiūrėti per simboliką, taigi ir lietus puikiai tinka prie traukinio į Sibirą kontekste. Dar prieš valandą abejoju to didžiulio brezentu nauda mūsų ekspedicijai, bet štai mes visi linksmi po juo ir vis dar gražiai sukrauti daiktai kuprinėse liko sausi. Vidinė nežinomybė kas mūsų laukia buvo užgožta mūsų žingeidumo ir motyvacijos. Prieš ekspediciją dar nebuvo spėję visi pažinti vienas kito, tad buvo prasmingas laikas sužinoti daugiau vieniems apie kitus. Džiaugiausi kiekvieno dalyvio būvimu kartu.

1 diena. *Бутовский полигон arba kaip nušauti tris zuikius vienu šūviu.*

Žinojau, jog Maskvoje mus pasitiks ambasados darbuotojai, bet po viešnagės pas juos buvo galima pasijusti lyg viskas padaryta už mus. Nejaugi taip bus visos ekspedicijos metu? Net nebežinojau koks ambasados sekretoriaus vardas – Marijus ar „Viskuo pasirūpinta“. Antroji dienos pusė buvo daug turiningesnė nei tikėjausi. Išvykome į Butovskij poligoną, o čia suskaičiavau tris nušautus zuikius vienu šūviu: 1. Buvo parodyta, jog projektui rūpi visos aukos nukentėjusios nuo represijų; 2. Puiki investicija į MS komandos žinių bagažą bei bendrumo jausmą; 3. Geranoriškumas muziejui, kuris buvo aplankytas ir pripažintas paties V.Putino, mano manymu, praktiškai palaimino ekspediciją išvengti bet kokių politinių priekabių. Vakare

buvo taip pat linksma, ypač kai mūsų komandos dvasia Andrius pabandė sukčiauti ir MS marškinėlius išskalbti skalbimo mašina. Užsikirto.

2 diena. Komanda suklijuota.

Edukacinė programa tęsiasi Muziej gulag (didelis ačiū organizatoriams). Visi liko sužavėti tokio įspūdingo muziejaus. Bet ne ką mažiau įspūdzio palikome ir mes patys. Nestigo klausimų iš abiejų pusių. Tiesa, man pasirodė, kad tam tikros tylos atkarpos reiškė politinių temų vengimą. Kaip bebuvę, bendra savišvieta visus suartino, suklijavo. Galbūt taip teigti ir per daug drąsu, bet juk visi komandoje drąsūs. Iki tremtinių kapinių dar labai toli. Įdomu kaip visi atsiskleis kai prasidės rimti darbai.

3 diena. *Viešbutis ant Jenisejaus kranto.*

Be jokių techninių įrenginių po naktinių skrydžių tampa sunku rasti takoskyrą tarp dienų. Kuo giliau į Sibirą tuo viskas primityviau. Jau pačiame Krasnojarske mus pasitiko balionas „Naš Krym“ ir ant prekystalio išsklaidyti šokoladukai, kad jų atrodytų daugiau, nors jų akivaizdžiai trūksta.

Besileidžiant Igarkoje, kvapą sugniaužė vaizdas pro langą – visas horizontas buvo nuklotas pelkėmis arba ežerais. Tapo visiškai aišku, dėl ko nėra žemės transporto. Aišku, akimirką pagalvojau, o kur čia įmanoma įrengti nusileidimo taką...? Nusileidome saloje.

Einant kelto link visi buvome lyg įkvėpę oro ir pasiruošę atremti vabzdžių ataką. Bet jų daugėjo nebent tik vaizduotėje, išankstiniame nusistatyme. Kelionė iki išsvajotojo viešbučio ant Jenisejaus kranto buvo įdomi – apleistos gamyklos, sugriuvę namai, iš po krūmų mojuojantis Lenino paminklas vis dar žadantis šviesų rytojū, tik tikinčių juo apmažėjo. Miestelis atrodo taip lyg po pasaulio pabaigos žmonės bandytų prisikelti iš naujo. Bet viskas ten vyksta greičiau atvirkščiai. Ne keliasi bet gulasi.

Sužinojus skaičius, jog gyvena čia 600 vaikų likau nesupratęs. Bet nieko čia suprasti ir nebuvo galima tikėtis. Nebuvo čia nei balta nei šalta. Tikrai norėčiau išbandyti save šalčiausią žiemos dieną nužygiuoti iki lietuvių kapavietės, bet svajonės kartais neišsipildo.

Netrukus su Karoliu ėmėmės ieškoti būdų susisiekti su Lietuva. Kelėtos valandų pastangos nenuėjo veltui ir po ilgų įvairių bandymų pranešėme Lietuvai, kad mums viskas gerai. Jaučiausi kiek keistai, kaip kad Igarka rodėsi svetimkūnis Jenisejaus pašonėje taip pat ir aš jaučiausi svetimkūnis šiame

mieste. Bet neilgai. Vakarop, netikėtai mums iš nugarų išgirdome lietuviškai besisveikinantį balsą. Kiek nedaug tereikėjo, kad pasijustume savi. Atrodė, kad ta diena truko visą savaitę.

4 diena. *Pagaliau mes čia.*

Nieko nelaukdami ryte pasukome ieškoti kapinių. Nors nuėjome tik apie 4 kilometrus, tačiau su 40 kilogramų sveriančia kuprine atrodė, kad nuėjome 40 (prisikrovėme vandens). Nujausdami, jog kapinės jau čia pat įsitvyrojo tylą. Ir štai riksmas „radom!“. Nuėjo šiurpuliai. Netrukome rasti išlikusių lietuviškų pavardžių, tačiau dar nesuvokėme kokio dydžio tai kapinės. Nebuvo matyti nei pradžios nei pabaigos. Tiesa, apie tai niekas ir nekalbėjome. Įsikūrę stovyklavietę puolėme kovoti su brūzgynais taip lyg bėgtume prie vaišių stalo. Greitai supratome, jog dauguma tų kalvelių ant kurių stovėjome buvo kapavietės. Pirmąją dieną padarėme išties nemažai, gal net neapskaičiavome jėgų, jog jų reikės ir visas likusias dienas. Bet noras padaryti tai ko iš tavęs tikisi likę Lietuvoje neleido blaiviai mąstyti. Skelbėme viešai, jog norime prisiliesti prie gyvosios istorijos. Prieštarauju. Mes stovime išvien su istorija ir esame jos dalyviai! Na bent jau kol neprasidėjo butis.

Džiaugiausi Karolio iniciatyva pradėti atvirumo valandėlę. Bendras tikslas bei atvirumas ir padėjo išlikti komanda iki pat pabaigos. Na ir dar bendras humoro jausmas.

5 diena. *Viena ilga darbo diena arba ilgasis savaitgalis.*

Sulig kiekviena diena rodėsi nuveikiame vis mažiau. Vienam čiurna, antram vinis, trečiam kirvis kerta per kojas ir sutrukdo kuriam laikui tęsti darbus. Bene pats sunkiausias laikas ir buvo antroji darbo diena kapinėse. Įrankiai atbuko, ėmė rasti mozoliai, prakaitas neberado vietos kur galėtų įsigerti. Bet uodas buvo išradingesnis – rasdavo. Išradingi buvome ir mes. Pradedant meilės romanu vardan gėlo vandens ir baigiant filmavimo gulbe sukalta iš beržų.

Pamiršau apie bet kokią orientaciją laike. Neklauskite manęs nei kelinta šiandien diena, nei kelinti metai. Poreikiai susitraukė iki dar gyvenime nepatirtų limitų. Prasidėjo akimirkos, kuomet einu dirbti

su tikslu pareiti keturiomis. Negaliu patikėti, mane paėmė azartas kuo daugiau pavargti. Tai nereiškia, kad nuverčiau kalnus. Atvirksčiai, merginos nuvertė kalnus. Gal jos tikrai ne silpnoji lytis. Grįžęs tapsiu feministu.

Nesu matęs, kad 12-13 žmonių išsimaudytų per 15 minučių. Merginos į dušą, vaikinai po tepalo žarna. Aš taip ją vadinau, nes tą patį vandenį gėrėme beveik kasdien. Nurijus už sekundės išsiveržia tepalo (nežinau ar sintetinio ar pusiau sintetinio) aromatas. Kiti sakė, jog tai tiesiog vamzdyno nuosėdos. Man tai vis tiek liko tepalas. Kaip ten bebuvę su tuo tepalu, tai buvo viena laimingiausių mano maudymosi akimirų gyvenime. Neperdedu.

Sekančią dieną atsibudau jausdamasis lyg namie su visais patogumais. Pusryčiai paruošti, darbovietė šalia, vandens yra, visi dirbame su daina. Kaskart darbovietė vis labiau keičiasi iš miško į kapines arba, kitaip tariant, keičiasi darbo aplinka. Pelkynus išvalėme kaip desertą. Valgėme nebe su įrankiais, bet su rankomis t.y. kirvius paliekame ir pamirštame kur. Nuovargis, atrodė, pradeda imti viršų, ir kas prieš tai atrodė šienas dabar tapo ažuolu. Diena anksti nepasibaigė. Einu budėti su kambarioku Karoliu. Laikas tikrai neprailgo. Ryžomės pradėti pranašauti sekančios dienos įvykius kaip kokiam rytdienos laikraštyje (buvo toks serialas): komandos nariai ims emociškai palūžinėti, prasidės pykčiai, chaosas, meteoritai ir t.t.

Vėl rytas. Naktinės sinoptikų prognozės išsipildė, tik visiškai į kitą pusę. Visi traukia vis linksmesnę dainą. Atrodė, jog kryžiai patys keliasi ir kabinasi prie medžių. Miškas tapo kapinėmis, o mes tapome tikra komanda. Tik dvejonės dėl atplukdytos medienos daug kam neduoda ramybės. Ėmėme guosti save, kad ir be naujų kryžių tikslas bus įgyvendintas. Šiandien turėjome sibirietišką pirtį. Net ir čia sutikome žmonių, kurie turi lietuviškas šaknis.

8 diena. *Atplaukė Maumedžiai*

Rytas. Kažkur nugirdau, kad pirmadienis. Atrodė, jog didžiausi darbai jau praeityje. Džiaugiausi, jog klydau. Po vakarykštės žuvies troškinio ir pirties buvau kupinas jėgų, bent jau taip galvojau. Nunešus

pirmąjį rastą buvo akivaizdu, kad laukia ilga naktis. Akys merkėsi taip, jog nebesugebėjau padėti Lukui medienos braižyme. Visi stengėsi taip, jog ir pats dirbau iki kol nebegalėjau paeiti. Kojos ištinę, pradėjo skilinėti oda tarp pirštų. Bandomajame žygyje tikriausiai visi būtume susilaukę pastabų, kad nevaidentume didvyrių.

Poilsio akimirką prisėdome

su Karoliu ir pasinėrėme į apmąstymus. Čia, kur sėdime, mūsų tautiečiai prieš 60 metų nešė tuos senuosius kryžius su savo artimųjų palaikais. Praėjo tiek daug žiemų. O mes jų nepamiršome ir esame čia. Kažin ar jie kada nors pagalvojo apie tai, kad nepriklausomos Lietuvos jaunimas sugrįš būtent čia, pagerbti jų atminimo?

9 diena. *Kryžius ar aš?*

Duobės iškastos, kryžiai ant pečių, nešam visi kartu. Bet vieno kryžiaus neišlaikėme ir Lukas įkrito į duobę, aš ant jo, o kryžius ant manęs. Kai tokie dalykai nesibaigia tragedija, jie tampa komedija. Juokas juokais, bet mano inicialams skirtas pakabukas greičiausiai įkrito į duobę ir liks ten amžiams. Tuo tarpu, nelikau be dovanų ir aš. Kryžius paliko randą man ant kaklo, jog dar bent savaitę prisiminčiau jo aštrius kampus.

10 diena. *Vienybė težydi*

Pastačius paskutiniuosius kryžius sugiedojame Tautinę giesmę. Mažiausiai 3 kartus, bet, neabejoju, visi būtų mielai tai padarę ir dar keletą kartų. Kudirka neįsivaizdavo, kaip giliai jo žodžiai po šimtmečio strigs visų širdyse Šiaurės Sibire. Gera. Negaliu patikėti, jog 16 skirtingų personų gali padaryti tiek daug vardan bendro tikslo. Visi stebimės vienas kitu. Viską praėjome. Su ramia sąžine sėdome prie laužo pasidžiaugti ir pasimėgauti mūsų namais Sibire, kuriuos sudarė trys komponentai – Beržai, asiūkliai ir niekada nenusileidžianti saulė. Ši trijulė įstrigs ilgam. Lyg visko dar būtų maža, naktį sugalvojome apeiti aplink kapines ir suskaičiuoti žingsnius (777).

Galutiniai apmąstymai apie misiją.

Kiekvienas individualiai ieško savo misijos šioje ekspedicijoje. Aš ją suvokiu per simboliką. Pamiškime datas. Įsivaizduoju, esi jaunas, ambicingas, perspektyvus, laisvai mąstantis žmogus. Dėl šių priežasčių, vieną dieną, tave ir tavo šeimą įstumia į gyvulinį vagoną ir veža dvi savaites ten, kur balta ir šalta. Savo jaunystės metus, vietoje to, kad siektum savo tikslų, dirbi lentpjūvėje arba šachtoje. Taip bėga laikas. Matai artimųjų mirtį, kaip tavo vaikai miršta dėl nepakeliamo šalčio. Lieki sau vienas su savo prisiminimais, kad galbūt viskas galėjo būti kitaip. Ir štai, po daug daug metų, pamatai grupę žmonių su tavo jau nepriklausomos tėvynės ir Misijos Sibiras atributika, skelbiančią, jog Lietuva tavęs nepamiršo ir atvyko pagerbti tavęs ir tavo artimųjų bei likimo brolių. Įteikia prezidentės laišką. kažkas nesuvokiamo.

Lipant iš traukinio ir matant tremtinius iš Igarkos buvo sunku tvardyti emocijas, nutirpau. Jų skanduojamas „ačiū“ buvo malonesnis už viską. Padarėme gerą darbą. Tęskime toliau.